

a pszichét vállalták, és azoké lesz a jövőben is, akik ezt a jövőben is vállalni fogják”. (419.)

Makkai László a már említett művében azt írta, hogy „a múltnak kendőzetlen ismeretére való törekvés” vezette írás közben, és „[h]a a magyar önismeret útján egyetlen lépést is tehetett előre, talán nem végzett felesleges munkát”. Rom-

sics Ignác nem tesz ilyen kinyilatkoztatást, de nyugodtan kijelenthetjük, hogy az Erdély elvesztéséről szóló könyvével – annak tudományos hiánypótló jellegén túl – egy valós alapokon nyugvó, korszerű, 21. századi magyar történeti tudat megalapozását is szolgálja.

L. Balogh Béni

KELET-EURÓPAI NEMZETISÉGI MOZAIK

Lucian Boia: *În jurul Marii Uniri de la 1918. Națiuni, frontiere, minorități* (Az 1918-as nagy egyesülés. Nemzetek, határok, kisebbségek)

■ Lucian Boia, napjaink legfelkapottabb román történésze, a Bukaresti Egyetem professzora. Az elmúlt két évtized alatt több mint 30 könyvet írt, legutóbbi kötete az alább ismertetett, kis terjedelmű, ismeretterjesztő jellegű munka, amelyben a szerző – ahogyan azt az eddigiekben is tette – a „megszokott” román történeti diskurzustól elütő módon boncolgatja a történelmi kérdéseket.

1918-ban megszületett Nagy-Románia, amely a történelem során először foglalta magába a románság többségét. Teljesült az évszázados álom. Am a centenáriumra való lázas készülődés közepette Boia felhívja a figyelmet ennek az örömnepnek a hiányosságaira: az ország legszámottevőbb nemzeti kisebbsége képtelen örülni ennek az eseménynek. És mindezt nem a rosszindulatnak tulajdonítja, hanem a

történelmi tapasztalatok természetes velejárójának.

1918-ban ugyanis nemcsak Nagy Románia született meg, hanem egy jóval kisebb Magyarország is. A kelet-európai birodalmak felbomlottak, ez különösképpen igaz Ausztria–Magyarországra, amely megszűnt létezni. A specifikus kelet-európai etnikai viszonyok miatt azonban nem sikerült homogén nemzetállamokat kialakítani, milliók kerültek kisebbségi sorba.

A kötet öt fejezete számos statisztikai adatot felhasználva próbálja meg az olvasók tudatában lévő, a nagy egyesülésre vonatkozó ismeretanyagot árnyalni, nem tagadja azt, hogy ezt az évszázados évfordulót meg kell ünnepelni, csupán a realitások belátására hívja fel a figyelmet. Tart attól, hogy az egyre jobban integrálódó Európában Románia továbbra is megragad a saját

tosan román történelemnél, és ez az évforduló is a már sokszor ismételt klisék ünnepe lesz, ekképpen pedig magába fordulva elszigetelődik, és ilyenformán az ünnep nem válhat igazi örömnéppé. A fejezetek lapjai között számos, igényes kivitelezésű, színes, főként etnikai térkép található, amelyek segédanyagként szolgálnak a könyv olvasása során.

Az első, bevezető fejezetben Boia azzal vádolja a román történetírást, hogy nem képes elszakadni a kommunista időszakban jól bejáratott kliséktől és mítoszoktól, amelyek a román nemzetépítés részévé váltak. Míg a román történeti tudatban, az első világháborúban való részvétel automatikusan elvezetett Nagy-Románia létrejöttéhez, a neves román történész felvázolja a lehetséges alternatívákat is. A fejezetet elolvassva rádöbbenünk, hogy az 1918-as országbővülés „csodával határos módon” jöhetett létre, a körülmények olyan együttállásának köszönhetően, amelyekre a háború kezdetekor senki nem számíthatott. A neves román történész nem ítéli el a nemzetépítés szimbolikus, ugyanakkor egysíkú elemeit sem, mondván, hogy minden nemzetnek szüksége van mítoszokra, ám felhívja a figyelmet az előítéletektől mentes történetírás szükségességére is. Ezáltal válhat Románia az egyre inkább központosuló Európa részévé, és változhat meg az az gyakran hangoztatott klisé, miszerint Románia egyetlen jó szomszédja a Fekete-tenger.

Az első fejezetet egy 1902-es Európát ábrázoló etnikai térkép zárja le, amely egyúttal be is vezet a második, *Etnii și națiuni* (Etnikumok és nemzetek) című fejezetbe, amely Kelet-Európa nagyfokú etnikai sokszínűségének okait elemzi.

Ez a sokszínűség napjainkra veszített volumenéből, azonban ma is számottevő. Száz évvel ezelőtt azonban jóval mozaikszerűbb etnikai viszonyok jellemezték ezt a térséget, amelyet ennek megfelelően nem nemzetállamok, hanem birodalmak fogtak össze, mégpedig igen időtálló módon. Megismerhetjük a régi birodalmak modernizációs tervezeit, ám a szerző rávilágít azok megvalósításának lehetetlen voltára is. Külön-külön elemzi Kelet-Európa államait és Románia régióit, felhívva a figyelmet a románok által lakott területek közötti kulturális és etnikai törésvonalakra is. A jobb megérthetőséget öt, színes térképmelléklet hivatott elősegíteni.

A harmadik fejezet, *Țări și frontiere* (Országok és határok) címmel az első világháborúban meghúzott államhatárok jogosságát veszi górcső alá, kiemelve a különböző nézőpontok közötti különbségeket (történelmi és etnikai jog), valamint azokat a szempontokat, amelyek szerint ezeket a határokat meghúzták. Boia véleménye szerint mindig a győztesek javára jártak el, lehetett volna etnikailag igazságosabb határokat húzni, kiemeli az utódállamok etnikai sokszínűségét, amelyek ilyen módon „kis Ausztria–Magyarországokra” hasonlítottak. Az új államok törékeny voltát jelzi, hogy azok közül egyedül Románia létezik ma is többé-kevésbé az akkor meghúzott határai között.

Az utolsó előtti fejezet a kisebbségek kérdéskörét vizsgálja. A könyv szerzője szerint az elmúlt évszázadban a nemzetiségi mozaik Kelet-Európában vesztett sokszínűségéből, részletesen tárgyalja mind az erre a régióra, mind a Romániára vonatkozó folyamatokat, ame-

lyeknek eredményeképpen kialakult a mai helyzet, és Románia nagyfokú románosodása végbe ment. Hatalmas számokról olvashatunk itt, megdöbbentő méretű népességcserékről, amelyek nagyrészt a második világháború termékei, de nem csak.

A legutolsó, ötödik fejezetben – *În loc de concluzii: 1 Decembrie versus Trianon* (Következtetés helyett: December 1. vs. Trianon) – felhívja a figyelmet azokra a gyűlöletkeltő sajtóhangokra, amelyek éppen akkor kezdik leginkább féltetni Erdélyt Magyarországtól, amikor Erdély a leginkább románná vált. Úgy gondolja, abszurd elképzelés elvárni a magyaroktól, hogy a románsággal együtt örüljenek, hiszen az évszázados történelmi tudatot nem lehet megváltoztatni. Lerombolja a félelem illúzióját, arra szólít fel, hogy nem szabad megragadni a

múltban, a határok átszabása helyett azok eltűnésére kell gondolni, egy integrálódó Európában.

A kötet rendkívül tanulságos lehet románoknak és romániai magyaroknak egyaránt, hiszen könnyen érthető nyelven fogalmazza meg világos üzenetét, ugyanakkor számos téves elképzelésről rántja le a leplet. Románokat és magyarokat közelebb visz egymáshoz az érzelmi térben, és magyarázatot ad Kelet- és Nyugat-Európa nemzeti-ségi viszonyainak különbözőségére is. Meglátásom szerint Boia ugyanakkor vészharangot is kongat ezzel a munkájával: ha az állam nem tesz hathatós intézkedéseket a kisebbségei védelmében, azok óhatatlanul felmorzsolódnak, és nem gazdagít(hat)ják tovább az ország kulturális sokszínűségét.

Pataki Szabolcs

